

Национални програм за сузбијање рада на црно и начин борбе против ове појаве

2017

GODINA BORBE PROTIV SIVE EKONOMIJE

СВИ ДОБИЈАЈУ КАД СИВА ЕКОНОМИЈА ГУБИ

Социјално-економски савет општине Стара Пазова и током 2017. године спроводи активности на превенцији и указивању на штетности појаве „сиве економије и рада на црно“.

Одна група СЕС-а реализујући Акционог плана рада за 2017. годину, публикује информације које имају за циљ да указују на штетне последице деловања у сивој зони. Едукативне и превентивне мере првенствено су усмерене на развој друштвене свести о дугорочно штетним последицама сиве економије и рада на црно на запослене, незапослене, послодавце који раде легално и на буџет Републике и локалних заједница.

Социјално-економски савет планира и ове године да организује јавну трибину на ову тему са одговарајућим предавачима у циљу едукације и превентивног деловања и указивања на штетне појаве сиве економије и рада на црно. Кроз анализу стања и узрока ових појаве на трибинама се наглашава потреба превођења негативних илегалних појава у легалне токове делатности уз изналажење конкретних предлога за смањење ових појава у друштву.

Сузбијање сиве економије биће несумњиво највећи изазов у процесу реформи имајући у виду обим прописа које је потребно променити или донети, процедуре које је потребно изменити, институције које је потребно укључити и координирати, а пре свега, броја људи на које ће утицати. И грађани и

привредници већином сиву економију препознају као рад на црно. У случају грађана чије је ставове истраживао НАЛЕД, сваки трећи сматра да је рад без уговора најиндикативнији пример сиве економије. У случају привреде тај проценат је и већи – 43%.

Национални програм за сузбијање сиве економије који је на иницијативу НАЛЕД-а и привреде окупљене у Савезу за фер конкуренцију усвојила Влада Републике Србије предвиђа низ активности и мера који циљају узроке непријављивања запослених. Издавања за зараде и припадајуће пореске обавезе углавном су у врху листе расхода које има једно предузеће и несавесни привредници на том месту траже прилику да уштеде ризикујући са ангажовањем радника без уговора или уз пријаву на минималну зараду и исплату дела „на руке“. Чак 62% привредника у истраживању НАЛЕД-а, на питање шта су главни узроци сиве економије, одговорило је да су то високи порез и доприноси на плате.

67%

грађана не би пријавило послодавца који их држи на црно, из страха да не остану без радног места.

Иако постоје опречна мишљења да ли би смањење пореског оптерећења рада утицало на сузбијање сиве економије, сматрамо да је то важан потез и да би помогао и привредницима и радницима. Национални програм предвиђа спровођење анализе о могућностима за растерећење привреде у домену пореза и доприноса на зараде. Израда те анализе је већ почела и верујемо да ће то бити могуће макар у делу најнижих зарада јер је једна од наших ранијих студија показала да је Србија по пореском оптерећењу најнижих зарада пета земља у Европи и да нам проблем прави низак ниво прогресивности у опорезивању.

80%

грађана не би пријавило радњу или објекат који им не изда фискални рачун.

Национални програм предвиђа и ревизију система пријаве и евидентирања запослених. Неопходна је измена прописа који ће обавезати послодавце на пријављивање радника дан пре ступања на рад, као и измена система регистрације закључених уговора о раду. Важан потез биће и успостављање оквира за размену података о зарадама, порезима и доприносима између Кредитног бироа, Пореске управе, Централног регистра обавезног социјалног осигурања, Фонда ПИО и РФЗО како би се и у том сегменту спречиле злоупотребе.

Пред финализацијом је још једна мера из Националног програма – успостављање механизма за ефикаснију пријаву сезонских радника. Стартујемо од сезонаца у пљојпривреди који су у највећој мери непријављени због компликоване процедуре. Послодавцима у овом сектору биће омогућено да по моделу Мађарске евидентирају сезонце електронски, једним кликом, и буду стимулисани да то раде.

Све ове мере неопходно је да прати ефикасан рад инспекцијских органа који ће доследно пратити поштовање прописа, као и рад судства које ће адекватно санкционисати случајеве рада у сивом. Битна активност током ове године према Акционом плану за реализацију Националног програма биће анализа казнених мера и изречених казни. Следи и усклађивање тзв. секторских прописа у складу са

NACIONALNA ALIJANSA ZA LOKALNI EKONOMSKI RAZVOJ

NALED

NATIONAL ALLIANCE FOR LOCAL ECONOMIC DEVELOPMENT

том анализом а све у циљу да се уједначи политика санкционисања сиве економије и да се за иста дела не изричу неуобичајено различите казне или чак ослобађају починиоци. Током 2013. решено је тек 47% предмета. Уколико током ове године проценат буде повећан на 55% сматраћемо да смо на правом путу.

Цео један сегмент Националног програма посвећен је управо јачању система процесуирања рада у сивој зони како непријављивања радника тако и других облика сиве економије. Предвиђено је уједначавање праксе тужилаштава у поступању када су извршена кривична дела. Такође, прописано је и успостављање боље координације инспекција са тужилаштвима. Представници тужилаштава биће укључени у рад Координационе комисије за инспекцијски надзор и заједно с инспекторима ће похађати обуке и дефинисати најбоље начине за прикупљање доказа (што је био један од разлога због којег су пријаве инспектора неретко биле одбацивane), али и формулисати систем за обавештавање о одбацивању пријава како се не би дешавало да инспекције не добију повратну информацију шта се са пријавом догодило и због чега је одбачена.

Један од битних недостатака у досадашњој борби против сиве економије било је непостојање јединствене евидентије о кривичним и прекршајним предметима у овој области који се воде пред судовима. Национални програм је препознао овај проблем и акционим планом предвиђено је да 2018. добијемо електронски систем преко којег ћemo пратити статус свих предмета и моћи да извлачимо закључке где се добро или лоше ради у процесу сузбијања сиве зоне.

Држава ће имати прилику да врло брзо демонстрира

одлучност у санкционисању рада мимо прописа уколико током ове године буде примењена мера која предвиђа давање приоритета предметима из области сиве економије у судовима. Наравно, неће бити заборављени ни предмети из прекршајне материје. Националним програмом предвиђено је успостављање посебних организационих јединица у прекршајним судовима, као и координација рада прекршајних судова са инспекцијама, односно, свим органима који могу да поднесу прекршајне пријаве. Циљ је и ускладити поступање прекршајних судова у предметима сиве економије. Свакако, да би предмети из домена сиве економије стигли до суда и били процесуирани потребно је да инспекције темељно обаве свој део посла. Директно њима посвећене су три секције Националног програма, а посредно и више од тога.

8 милиона евра дневно губи држава због сиве економије, а свако од нас оштећен је у висини једне просечне плате годишње.

Неопходно је поћи од законског оквира и усагласити све законе које примењује више од 30 инспекција у Србији са њиховим кровним законом – Законом о инспекцијском надзору. Паралелно с тим предвиђено је сагледавање људских и материјалних ресурса инспекција коме недостају људи, коме недостаје опрема и др. Не смеју нам се догађати ситуације да инспекције не могу на терен јер, замислите, немају регистроване аутомобиле, летње или зимске гуме или чак те аутомобиле не могу да покрену јер немају бензин, а да не говоримо о непостојању рачунара, службених мобилних телефона и друге технике. На то ће се одлично надовезати и унапређење вредновања њиховог рада, евалуација резултата, као и додатне обуке и усавршавања.

62% привредника у истраживању НАЛЕД-а, на питање шта су главни узроци сиве економије, одговорило је да су то високи порез и доприноси на плате.

У недостатку ресурса велику помоћ могу да им пруже савремене технологије. Током ове године прве четири инспекције биће умрежене у јединствени информациони систем Е-Инспектор, преко којег ће размењивати информације о спроведеним контролама. Постепено ће се у систем укључивати и други инспекцијски органи. Ту долазимо до важног инструмента у раду инспекција чију ће примену олакшати ефикаснија размена података – анализа ризика. Нужно је да инспекције у недостатку ресурса таргетирају високоризичне ентитете и да прво наступају ка њима уместо да се баве гашењем појединачних пожара. Зашто је важно све ово урадити и показати јавности да је држава одлучна да сузбије сиву економију?

Истраживања НАЛЕД-а показала су да ни грађани ни привредници, упркос оптимизму и подршци

коју пружају држави за смањење обима сиве зоне, не препознају своју улогу и нису спремни да се тој борби приклуче. Чак 67% грађана не би пријавило последавца који их држи на црно из страха да не остану без радног места. Радњу или објекат који им не изда фискални рачун не би пријавило 80% грађана – истичу да им рачун није потребан, не желе да улазе у расправу или мисле да је контрола издавања рачуна искључиво посао државе.

Ни код привреде проценти нису бољи. Чак 61% привредника не би пријавило фирму која ради на црно или сиво иако им је то директан конкурент. То не би урадили јер сматрају да је откривање нерегистрованих фирм искључиво посао државе, не верују да би то имало ефекта или правдају пословање мимо прописа као начин преживљавања.

Таква свест се мора мењати јер сива економија утиче на све нас директно. Ова држава губи осам милиона евра дневно због сиве економије а свако од нас оштећен је у висини једне просечне плате годишње. Трпе наше школство, здравство, инфраструктура, пензије, социјална давања... Због тога је било нужно да важан део Националног програма посветимо активностима на мотивисању грађана да се укључе у сузбијање сиве економије. Наградна игра „Узми рачун и победи“ била је први корак и већ је дала важне ефekte. Само у фебруару број грађана који је пријавио неиздавање рачуна порастао је 26,6%. Евидентирање промета преко фискалних каса код тзв. малих обвезника где је сива економија и најзаступљенија у јануару и фебруару расло је више од 30%. Ту не смејмо да станемо. У очекивању коначних ефеката наградне игре настављамо са едукативном кампањом ка свим сегментима друштва. Сива економија захтева да наступимо заједно – држава, привреда и грађани јер сви добијамо кад сива економија губи. (М.В.)